



Andrej Lutman

OKVIR V OKVIRJU

Tugo Zaletel: POZDRAVI
IZ HUDIČEVEGA KOTA
Samozaložba, Ljubljana, 1997
Avtor risb Nik J. Knez

V snopič spet kupček fotokopij, izmed katerih silijo črne črke čez črno in srebrno naslovnico, še blisk rdeče in beline. Pa risbe, ki tako rekoč nedvomno zbudajo določeno predstavo o vsebini zapisanega. Na hrbtnišču se avtor označi kot satirik; ne najdem kazala, pa kaj bi, saj strani niso oštevilčene. Se pa knjiga dobro valja po rokah, pa še napis *I. knjiga* takoj na začetku daje obete, da to pa res mora biti berljivo čtivo.

Tugo Zaletel svoj namen pisanja razlaga takole (cit.): *No in prišli smo do tega, kaj naj bi POZDRAVI IZ HUDIČEVEGA KOTA sploh pomenili in kam merijo. Gre za v bistvu dokaj preprosto zastavljen projekt, katerega uspeh pa je vseeno odvisen izključno od naklonjenosti in zlasti osveščenosti bralcev. Moj osnovni namen je čimveč ljudi prepričati, da sta tako džank kot televizija škodljiva za človeško psiho. In slednja nič manj kot prvi!*

Nato sledi vrtoglavi spust v prvi primer, ki se razraste v napeto detektivko. Poglavitni objekt fabule so karkopak diskete, ki naj bi razkrile vse-mogoče povezave in navezave pri trgovini z drogami in še čim. Razplet odloži strukturalni vrivek, ki naj bi na polje opazovanja vrgel še vpliv elektronskih medijev, saj je moč slediti zapiskom z naslovom *Izdihljaji izpod Venerinega grička*. Tu se srečujemo z bolj ali manj medijsko zanimivimi zgodbami in prigodami, ki mejijo na bizarnost in tendencioznost. Upodabljanje slik nasilja, alkohola, morbidnosti slovenskega tipa, otroških traum in erotike je tako vsakdanje in znano iz rubrike Kronika. Prav socialno dno je tudi dno spusta s Tugom Zaletelom.

Usode oseb, ki v Pozdravih sodelujejo, so spletene na podlagi osebnih odločitev, ki so pogojene z mentalom, ta pa nastane ob stalnem zaziranju v televizijske nanizanke, ali pa v stalnem nomadskem načinu bivanja ob iskanju fiksa ali denarja oziroma usluge zanj. Vanje se vpletajo mnoge slovenske in svetovne javne osebe in osebnosti, ki so kakorkoli vplivale na

sam potek avtorjevega nizanja in podajanja sfragmentiranih fabul, ki druga drugi nudijo okvir in možnost za prizor. Te osebe za javnost imajo seveda tudi vse možnosti za zaplet v sfere, ki jih sama funkcija osebe za javnost ustvarja. Poenostavljeno: socialno dno in igre zanj.

Nujno nezaupanje do institucij je le eden izmed tako imenovanih referenčnih okvirov, ki določajo, kam se usmerja pozornost bralstva. Saj je tudi paradigma, da vir zla nosi vse, kar ga odstranjuje, zopet le vir za novo možno preganjavo. Vse dogajanje je dogajanje zdajšnjosti, sedanjosti. Tako tudi avtor stalno skozi zapis obračunava sam s sabo, z zapiski, z njihovo možno usodo, ko bodo prišli

med ljudi, ko se bodo morda prebrali v njih, ko se bodo zaznali kot pozdravljeni iz hudičevega kota, ko se bomo morda lahko – po avtorjevem zagotovilu! – na literaren način sprijeli z lastnim ustrojem življenjskega nazora, misli, sveta, okolja, zavesti, sebe. Prav na tem mestu prežitja hoče biti Tugo Zaletel najbolj prepričljiv. Da mu uspe prepričati nas v svojo prvotno tezo oziroma v svoj namen tega pisanja. Saj – konec koncev – smo se spravili zgolj nad zapiške, ki obetajo nekaj uric žgečkljivega razbiranja in predajanja črkam do skorajšnje odvisnosti.

Slovenija tako dobiva spet možnost, da se sooči še z eno novo podobo o sebi in ji določi kot.

RAZGLED PO TUROBNEM

Zdenko Huzjan: MAČUHICE
Založila Založba Littera picta, 1997
Oblikovanje Medija Graphics,
152 strani

Slikar, ki hoče svoji likovni potanti življenja dodati besedo, verze in poezijo skozi slike, ki jih sproža krogotok Huzjanovega melosa. Poetični impulzi, ki jih tvorijo v glavnem štirivrstičnice, so strukturirani z risbami. Ne bi mogel govoriti o ilustracijah, saj sobivanje Huzjanove poetike v besedi in sliki presega to paradigmo o ilustracijah teksta.

Na pojmovnem polju razpira Zdenko svoj eksistenčno stravitizirani

svet, ki meji na smrt in jo s tem določa (cit.): *midva še objeta, / jemljeva slovo, / za neko drugo življenje*. Tako drsimo v temo, tihotnosti, globine, sanje, hlad, v žensko, na formo. Seveda v smislu dualnosti moško-žensko kot kreativen vzorec pesnikovih realitet. Vsekakor je teža Huzjanovega izrekanja na odnosu kot takem, na odnosu kot osnovni kategoriji, ki odločujoče določa še druge izpeljave s filozofskimi ali umetniškimi razsežnostmi.

Kje najti lastno zrcalo kot le v lastnem. In kje iskati sebe kot le v drugem ali drugem. V drugotnem, saj je abstrakcija z namenom poenostavi-

tve sporočila zelo markantna sestavina načina, kako poet in slikar obenem predočujeta svoj emotivni svet s sredstvi uma. Najti sebi referenčni okvir je prva naloga introspekcije. Zaznavati sebe kot ustvarjalno bitje in opazovati svoje stvaritve. Imeti dvojnost v sebi. Imeti to dvojnost kot izhodišče za dopolnitev svojega lastnega. Tedaj se lahko odpreš še za drugo (cit.): *vem za skorajda nevidna bitja, / povita varno, v oblakih sna*. V bolečini in samospraševanju potekajo ritmi dnevov in noči. Stalna prisotnost smrti strne izrekanje v pesem.

Ekspresije tesnobnih in mračnih predajanj puste sledi v samem načinu podajanja tematike. Hipne podobe, ki jih zbudi pesem, se kak trenutek kasneje ponove v naslednji pesmi, pa

spet v drugi in zadnji prebrani, saj je konstanta bolesti označevalna veriga bralstvu.

Dopolnjevanje likovnega konotativnega polja besednemu je dognano in izpopolnjeno v sproščanju, spuščanju in odpuščanju podob o lastnih podobah o drugem, ostalem, zaostalem. Ko se lahko spraviš v stanje, ko nisi več objekt ne introspekcije in ne svoj lasten objekt čaščenja, se šele lahko vnovično razpreš vztrajanju v ustvarjanju. Tako pesnik v slikarju sporoča svoj način delovanja (cit.): *besede so kratke, kakor v nesreči / zgoščene v bolečino*.

Mačuhice kot vlažni in mrzli smrčki živali poležejo na trudne oči po prebiranju.

PULZIJE SMISLA

Martin Amis: ČASOVNA
PUŠČICA

Prevod Nina Grahek Križnar
Spremna beseda Matej Bogataj
Likovna oprema Darja Spanring
Marčina
Založila Cankarjeva založba,
Ljubljana, 1997

Roman *Časovna puščica* se prične s smrtjo in konča z rojstvom, pa še to v obratnem časovnem sledju dogodkov. Po Velikem poku prihaja Veliki stisk, ritem sistole in diastole, pa večno vračanje, pa solve et coagula so sinonimi za procese, ki okupirajo zavest shizoidnega po-

lisubjekta (že dva sta lahko množina), ki je strogo navajen na merilce časa, ki vztrajno preštevajo časovne enote, pa naj že omenjeni subjekt to potrebuje ali ne.

Živimo v letih, ko se odšteva do letnice 2000, ki naj bi označevala nek pomemben datum. O sami upravičenosti slavitve določene letnice kdaj drugič, za zdajšnjo rabo le toliko, da opozorim na proces odštevanja. Prav tako poteka proces odštevanja na štartu tekme, ko se bliža določena ura, ki jo določijo za pomembno. Določamo si ničlo, izhodišče, priložnost za nov začetek, točko, na kateri smo pometli s črvido

preteklostjo in zremo v svetlo prihodnost, če spolariziram in zbanaliziram ekstremiteti v pojmovanju časa.

Od rojstva dalje smo naučeni, da so določeni procesi zgolj in vedno enosmerni, nikoli vračajoči se. Tako je naša zavest bila in je naravnana, da kar najbolje rabi tako imenovani družbeni zavesti, ki jo tvori. Samoumevno se nam zdi, da se kazalci na uri vrte v takšno smer, da beremo iz določene smeri v drugo, da določena opravila opravljamo z levo, druga z desno roko. Da so tudi področja, ki jih označujemo za moška, in druga za ženska. Da naučeno ločujemo telo od duše, morda duha, pekel od nebes, naprej in nazaj, dobro in zlo, tu in tam, subjekt in objekt, površino od globine, nevrozo od psihoze.

Obstaja le zavest v širjenju in krčenju. Zaman so vsi izgovori na podzavest, nadzavest, nezavest ..., ko pa velja le to, kar zavestno krmiliš in nadziraš: sebe kot pojav zavesti. Tako definirana zavest se ne ozira za naprej ali nazaj, včeraj ali jutri, prej ali potem: vse je zdaj. Obstajajo pa tokovi, ki jih v kontekstu tokov označimo za tiste, ki gredo naprej, in tiste, ki gredo nazaj. In še mnogo označitev podelimo okolici naokrog. Tako osmislimo tako imenovano realno, svet fenomenov.

Martin Amis si je izbral vzvraten tek dogodkov, da predoči našo zave-

zanost zgolj enosmernosti. Tudi dialogi v romanu potekajo v vzratni smeri, bizarnost pa je dosežena z opisom nacističnega taborišča, kjer iz zraka utelešajo Žide. Svoj vstop na ta področja pisatelj opisuje takole (cit.): *Zajahal sem težki stroj in z zasukom usnjene rokavice pognal plin. Okoli mene se je raztezal Auschwitz, kilometre in kilometre, kot na glavo obrnjeni Vatikan. Človeško življenje je bilo povsem razklano in raztrgano. Toda jaz sem bil zdaj eno, zlit z nadnaravnim ciljem.*

Kot zastavlja pisatelj vračanje skurjenih in drugače usmrčenih žrtev v funkciji glasnikov krivde, tako zaostri tudi na področju samega pisanja in umetnosti vprašanje namena, cilja (cit.): *Videti je, da slike, kakor pisanje, namigujejo na narobe svet, v katerem se, da se tako izrazim, časovna puščica giblje v nasprotno smer. Nevidne hitrostne krivulje dajejo slutiti drugačno zvezo med zaporedjem in potekom. Spet tista misel. Vselej me čudno vznemiri. Sprašujem se: mar to velja za vrste umetnosti?*

Po Tibetanski knjigi mrtvih ima duša po smrti možnost prekinitve pojavljanja, če pa ji to ne uspe, pa je deležna detajlnih napotkov za izbiro in zaprtje maternice nove inkarnacije. Martin Amis tja ne posega. Zadovolji nas z vrnitvijo v mater. Je to dovolj?